

EL FONS PATRIMONIAL DE LA FAMÍLIA CASTELLARNAU (1410–1984) DIPOSITAT A L'ARXIU HISTÒRIC DE TARRAGONA.

Jordi Piqué Padró

La sensibilitat i predisposició demostrada pel Sr. Ferran Carles de Castellarnau Cardona va possibilitar el dipòsit a l'Arxiu Històric de Tarragona del fons documental de la família Castellarnau. El primer ingrés, materialitzat el dia 26 d'octubre de 1998, constava de 48 caixes de documents en paper i 1.200 plaques de vidre estereoscòpiques. La segona entrega, formalitzada el dia 29 de setembre de 1999, va engruixir en fons amb 18 caixes més de documents en paper. Tot, plegat, doncs, el fons de la família Castellarnau englobava 66 unitats d'instal·lació.

Mentre que la primera entrega ja compta amb el corresponent inventari que facilita l'accés a la documentació, la segona entrega, en aquests moments, està en fase de classificació i descripció. Tanmateix, el quadre de classificació que presentem, llevat d'algun afegit o correcció que imposarà l'annexió dels documents lliurats darrerament, pot considerar-se gairebé definitiu.

El grup de fons patrimonials de l'Arxiu Històric de Tarragona compta des d'ara amb el fons de la família Castellarnau (1410-1984) i el fons de la família Moragas (1413-1951), dues nissagues emblemàtiques, la documentació de les quals esdevé una font documental bàsica per a la recerca de la història a les comarques tarragonines.

1. Els fons documentals familiars o patrimonials

Els fons documentals familiars estan formats per aquell conjunt de documents generats per l'activitat d'una persona al llarg de la seva vida o pels diferents components d'una família a través de generacions. Òbviament, el significat del terme família és considerat en el sentit més ampli del conjunt de persones unides tan per un parentiu de sang com polític.

Així doncs, en aquest tipus d'arxius trobem tan els fons documentals de les velles famílies nobles com els de les famílies pageses benestants del país o, fins i tot, de la petita pagesia que pot haver conservat el seus propis documents, passant per altres famílies d'hisendats, notables o professionals que han produït i conservat documentació de la seva activitat.

La raó que explica la formació i conservació d'un fons d'aquestes característiques rau en la necessitat d'administrar i gestionar els béns i propietats de la família, o bé de provar els drets que es posseeixen sobre un determinat patrimoni. En definitiva, l'eix al voltant del qual gira tota la diversitat documental que es troba en aquests tipus de fons prové de la relació que s'estableix entre la família i el patrimoni.

A Catalunya, l'origen d'aquests fons s'inicia vers els segles XIII i XIV, però no serà fins a inicis del segle XVI quan es registrarà, d'una banda, un augment de la

documentació en els fons familiars que ja existien; per l'altra, la gènesi de nous fons familiars. La implantació de la institució notarial, la pràctica senyorial, l'expansió econòmica i la consolidació del lligam de la família amb el patrimoni mitjançant la figura de l'hereu, són els factors que expliquen el creixement dels fons patrimonials. Amb els pas dels segles, la diversificació de l'activitat econòmica d'aquestes famílies comporta que a més a més de la documentació estrictament patrimonial, molts d'aquests fons comencen a aplegar documentació de caire mercantil o industrial. Altrament, la progressiva alfabetització dels membres de la família quedarà reflectida en la conservació de documents personals o familiars, com per exemple la correspondència.

Un altre aspecte a remarcar dels fons familiars és que, tot i que la figura de l'hereu assegura la continuïtat del cognom i del patrimoni, les successives estratègies matrimonials o bé l'adquisició de patrimonis a d'altres famílies comporta, també, la cessió dels documents corresponents. Aquests fons annexionats, a vegades amb dates anteriors a la creació del fons familiar principal, es classificaran en les seccions de les famílies vinculades

Es evident que el valor històric dels arxius familiars és indubtable. Aquests fons constitueixen un camp apassionant i relativament poc conegut. Apleguen testimonis i informacions d'aspectes molt diversos: des de la vida més íntima i secreta en el si de la família fins a la projecció pública en l'entorn social que l'envolta. Són el complement obligat i més valuós dels arxius públics i de la resta d'arxius privats. Si en els documents conservats en els arxius públics trobem la documentació oficial que proporciona el marc de referència per a la recerca històrica, els arxius familiars poden aportar molta informació que permet explicacions indispensables sobre esdeveniments i motivacions personals. Però encara més, sovint els fons familiars contenen la documentació del membres de la família que han tingut algun càrrec públic o una projecció social important, i que van aportar a l'arxiu de la família la documentació generada relativa al càrrec que tenien. En aquest cas, la importància històrica d'aquests fons pot ser superior a la pròpia documentació pública.

Per tant, és obvi que la informació continguda en aquests fons serveix per a fonamentar qualsevol recerca d'història total, local o amb un àmbit geogràfic més ampli. És a dir recerques d'història política, social, econòmica, agrària, així com investigacions sobre les mentalitats i la cultura.

Un dels principals trets característics que defineixen els fons familiars o patrimonials i que els diferencien d'altres tipus de fons documentals, és l'heterogeneïtat. En primer lloc, la institució generadora, la família, esdevé viva, dinàmica i amb una gran mobilitat al llarg dels segles. Però a més, en segon terme, la creació d'aquests fons no obeeix a cap legislació o organigrama jeràrquic, sinó a les necessitats dels seus creadors, necessitats que amb el pas del temps van canviant. Per tant, cada fons familiar serà diferent.

2. El fons documental de la família Castellarnau (1410-1984)

La història de la família Castellarnau es remunta al segle XIII quan els membres d'aquesta nissaga senyorejaven la Vall Ferrera (Pallars Sobirà). Per aquest motiu, malgrat que el primer Castellarnau que s'instal·larà a Tarragona –Carles de Castellarnau i de Castellarnau- no ho farà fins l'any 1748, el fons conté documents molt més antics relatius a l'administració del patrimoni de la comarca pirinenca. (1)

Així, doncs, des dels pergamins més antics d'inicis del segle XV, en concret de 1410, fins els primers documents en paper de mitjan del segle XVI, la documentació que es conserva reflecteix l'administració d'un important patrimoni: terres de conreu, boscos, pastures, molins fariners, mines i fargues de ferro,...

Posteriorment, entrat ja el segle XVIII, l'enllaç matrimonial entre Carles de Castellarnau amb Maria Magrinyà –hereva d'una rica família de comerciants originària de Vila-seca, va estendre el patrimoni dels Castellarnau cap a les propietats rústiques i urbanes de diferents poblacions del Camp de Tarragona.

D'altra banda, el fons també engloba la documentació familiar relativa a la transmissió de l'herència, la formació escolar i acadèmica, els comptes domèstics, l'organització de la casa i la correspondència entre els diferents membres de la família.

D'aquest àmbit més íntim i desconegut del cercle familiar, els documents també passen a informar sobre la projecció pública i social d'alguns Castellarnau. De finals del segle XVIII i inicis del XIX es custodia la documentació generada per Josep Antoni de Castellarnau Magrinyà com a tresorer de la Junta d'Obres del Port de Tarragona i com a síndic procurador general de la ciutat. Durant la primera meitat del segle XIX hi ha el testimoniatge escrit de Josep Antoni de Castellarnau Miró com a tresorer de la Junta d'Aigües del Riu Francolí i dipositari de la Junta Provincial de Sanitat. Del darrer terç del segle XIX i primers anys de segle XX trobem els documents de Joaquim de Castellarnau Balcells que fou comandant de la Milícia Nacional, diputat a Corts i governador civil de Cadis, així com de Ferran de Castellarnau Miró com a cap del Partido Liberal Conservador de Tarragona.

Altrament, com a conseqüència de les successives estratègies matrimonials i l'adquisició de noves terres, el patrimoni familiar augmentarà progressivament i, per tant, en el seu arxiu s'integrarà la documentació generada per altres famílies:

- * família Magrinyà-Porta de Vila-seca (1594-1762)
- * família Mestre-Pastor de Vilallonga i d'Horta de Sant Joan (1540-1778)
- * família March-Miró de Vilafortuny i Reus (1612-1825)

Tot plegat, el fons es compon de 31 pergamins, 10 metres lineals de documents en paper i d'una excepcional col·lecció fotogràfica. Una col·lecció que conté 1200 imatges estereoscòpiques en placa de vidre, datades pels voltants del 1900. Aquest conjunt esdevé un important document gràfic amb moltes escenes que il·lustren la vida quotidiana d'una família tarragonina benestant de final del segle passat.

QUADRE DE CLASSIFICACIÓ DEL FONS DE LA FAMÍLIA CASTELLARNAU (1410-1984)

1. DOCUMENTACIÓ FAMILIAR I PERSONAL

- 1.1 GENEALOGIES I HISTÒRIA FAMILIAR
- 1.2 DOCUMENTACIÓ D'HERÈNCIA
 - 1.2.1 Certificacions de sacramentals
 - 1.2.2 Capítols matrimonials i èpoques de dot
 - 1.2.3 Testaments i codicils
 - 1.2.4 Heretaments i tutories
- 1.3 DOCUMENTACIÓ ESCOLAR I ACADÈMICA
- 1.4 DOCUMENTACIÓ MILITAR I PERSONAL
- 1.5 DOCUMENTACIÓ RELIGIOSA
- 1.6 DOCUMENTACIÓ MÈDICA
- 1.7 OBRA I CRÍTICA LITERÀRIA
- 1.8 NOTES I COMPTES DOMÈSTICS
- 1.9 CORRESPONDÈNCIA FAMILIAR

2. DOCUMENTACIÓ PATRIMONIAL I INDUSTRIAL

- 2.1 INVENTARIS DE DOCUMENTACIÓ
- 2.2 SENYORIA
 - 2.2.1 Capbreus
- 2.3 GESTIÓ DEL PATRIMONI
 - 2.3.1 Inventaris i plànols
 - 2.3.2 Transferències de la propietat
 - 2.3.3 Crèdit i endeutament
 - 2.3.4 Beneficis
 - 2.3.5 Obres de millora i manteniment
 - 2.3.6 Administració del patrimoni
 - 2.3.7 Administració de l'aigua de rec
 - 2.3.8 Comptabilitat
 - 2.3.9 Contribucions
- 2.4 GESTIÓ DE LA PRODUCCIÓ I DISTRIBUCIÓ DEL FERRO
 - 2.4.1 Constitució i establiment de fargues
 - 2.4.2 Direcció i administració
 - 2.4.3 Proveïment i producció
 - 2.4.4 Comptabilitat
- 2.5 CORRESPONDÈNCIA
 - 2.5.1 Correspondència rebuda per Maria Magrinyà Porta
 - 2.5.2 Correspondència rebuda per Josep Antoni Castellarnau Magrinyà
 - 2.5.3 Correspondència rebuda per Josep Antoni Castellarnau Camps
 - 2.5.4 Correspondència rebuda per Joaquim Castellarnau Balcells
 - 2.5.5 Correspondència rebuda per Carles i Josep Castellarnau Miró
 - 2.5.6 Correspondència rebuda per Enriqueta Castellarnau Miró
- 2.6 DOCUMENTACIÓ JUDICIAL
 - 2.6.1 Plets i concòrdies

3. CÀRRECS PÚBLICS

3.1 DOCUMENTACIÓ DE JOSEP ANTONI CASTELLARNAU MAGRINYÀ

3.1.1 Tresoreria de la Junta d'Obres del Port de Tarragona

3.1.2 Síndic Procurador General de Tarragona

3.1.3 Altres càrrecs públics

3.2 DOCUMENTACIÓ DE JOSEP ANTONI CASTELLARNAU CAMPS

3.2.1 Tresoreria de la Junta d'Aigües del Riu Francolí

3.2.2 Dipositària de la Junta Provincial de Sanitat

3.2.3 Altres càrrecs públics

3.3 DOCUMENTACIÓ DE JOAQUIM CASTELLARNAU BALCELLS

3.3.1 Comandància de la Milícia Nacional

3.3.2 Diputat a Corts i governador civil de Cadis

3.4 DOCUMENTACIÓ DE FERRAN CASTELLARNAU MIRÓ

3.4.1 Partit Liberal Conservador de Tarragona

4. FAMÍLIA MAGRINYÀ-PORTA (VILA-SECA) (1594 - 1762)

4.1 DOCUMENTACIÓ FAMILIAR I PERSONAL

4.1.1 Certificacions sacramentals i història familiar

4.1.2 Capítols matrimonials

4.1.3 Heretaments i tutories

4.2 DOCUMENTACIÓ PATRIMONIAL

4.2.1 Capbreus

4.2.2 Transferències de la propietat

4.2.3 Crèdit i endeutament

4.2.4 Comptabilitat

4.2.5 Plets i concòrdies

5. FAMÍLIA MESTRE-PASTOR (VILALLONGA-HORTA DE SANT JOAN) (1540 - 1984)

5.1 DOCUMENTACIÓ PATRIMONIAL

5.1.1 Capbreus i documentació senyorial

5.1.2 Transferència de la propietat

5.1.3 Crèdit i endeutament

5.1.4 Administració del patrimoni

5.1.5 Comptabilitat

5.1.6 Contribucions

5.1.7 Plets

6. FAMÍLIA MARCH-MIRÓ (VILAFORTUNY-REUS) (1612-1825)

6.1 DOCUMENTACIÓ FAMILIAR I PERSONAL

6.1.1 Testaments

6.2 DOCUMENTACIÓ PATRIMONIAL

6.2.1 Transferències de la propietat

6.2.2 Crèdit i endeutament

6.2.3 Administració del patrimoni

6.2.4 Plets

7. BIBLIOTECA

8. HEMEROTECA

Bibliografia relativa a la família Castellarnau

MAS ARRONDO, Carlos : *Els Castellarnau. Del Pallars a Tarragona*. Tarragona: Publicacions Paratge Tarragoní, 1991.

MAS ARRONDO, Carlos : *Història de la farga catalana*. Lleida: Pagès Editors, 2000.

ROVIRA I GÓMEZ, Salvador-J.: *Rics i poderosos, però no tant. La noblesa a Tarragona i comarcal al segle XVIII*. Tarragona: Publicacions del Cercle d'Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver del Camp de Tarragona, 2000.

ROVIRA I GÓMEZ, Salvador-J.: "Casa Castellarnau, de Tarragona". A: TAG. *Revista del Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Tarragona*, Núm. 19 (Tarragona, setembre de 2000), pàg. 36-39.

ROVIRA I GÓMEZ, Salvador-J.: "Els pessebres dels Castellarnau (1848-1861)". A: TAG. *Revista del Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Tarragona*, Núm. 20 (Tarragona, desembre de 2000), pàg. 17-23.

Publicat a:

PIQUÉ PADRÓ, Jordi: "El fons patrimonials de la família Castellarnau (1410-1984), dipositat a l'Arxiu Històric de Tarragona". A: *Casa Castellarnau. Família, història i art a Tarragona*. Tarragona: Bibliòfils de Tarragona, 2001. pàgines 265-273.